

Η ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΦΑΝΑΡΙΟΦΕΡΣΑΛΩΝ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Ὁ φιλοπινώτατος Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσαλῶν κ. Ἰεζεκιήλ ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ἐν τῇ «Θεολογία»¹ ἀξιόσπουδαστον μελέτην περὶ τῆς Μητροπόλεως Φαναριοφερσαλῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων· πλούσιος εἰς πηγάς, ἔχων ἐπὶ πλέον τὸ εὐτύχημα νὰ μελετήσῃ καὶ ἀντιγράψῃ διαφόρους ἐν διαφόροις ναοῖς καὶ Μοναῖς ἐπιγραφάς, ἐφιλοτιμήθη νὰ παρουσιάσῃ ἐν βίῳ καλλίστην μελέτην, ἐν πολλοῖς διορθῶν τὰ λελαθασμένους μέχρι τοῦδε γραφέντά, οὐκ ὀλίγους δὲ νὰ ἀναγράψῃ τῶς ἀγνώστους Ἱεράρχας τῆς ἐπαρχίας του, ἥτις ὡς Ἐπισκοπὴ Φερσαλῶν ἢ Φαρσαλῶν κατ' ἀρχάς, εἶτα Καπούας ἢ Καποῦ, καὶ Φαναρίου - Καπούας βραδύτερον, Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου μετὰ ταῦτα, Φαναριοφερσαλῶν ἀπὸ τοῦ 1820, Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναρίου ἀπὸ τοῦ 1899 ἢ Φαναρίου καὶ Θεσσαλιώτιδος, καὶ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσαλῶν σήμερον διὰ μακρᾶς σειρᾶς αἰώνων οὐδέποτε ἔπαυσεν ὑφισταμένη.

Τὸν Σεβασμιώτατον ἔμως Συγγραφέα διέφυγον πηγαί τινες καὶ τινες λεπτομέρειαι, διὰ τοῦτο καὶ ἡ καλλίστη αὕτη μελέτη θὰ ἠδύνατο ἐν τισὶ νὰ συμπληρωθῇ· πρὸς τοῦτο ἡμεῖς θὰ παράσχωμεν μικρὰν μόνον συμβολὴν δημοσιεύοντες καὶ συμπληροῦντες τὸν ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου καταρτισθέντα Κατάλογον τῶν Ἱεραρχῶν τῆς ἐπαρχίας του.

1) Περρέβιος τῷ 431 λαθὼν μέρος ἐν τῇ ἐν Ἐρέσῳ Συνόδῳ κατὰ τὸν Lequien.

2) Στέφανος μετασχὼν τῆς ἐπὶ Φωτίου τὸ 879 Συνόδου, ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ. Ἀνόνημος Ἐπίσκοπος Φερσαλῶν, «διὰ τὰς πλημμελεῖς λογομαχίας» τοῦ ὁποίου ὁ Καισαρείας Ἀρέθας ἔγραψεν ἐπιστολήν.

1. «Θεολογία» τόμ. Ζ' τευχ. ΚΖ' σ. 241 Ὁ Σεβασμιώτατος Θεσσαλιώτιδος ἐδημοσίευσεν καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 39 φύλ. «τοῦ Ἁγίου Σπυριδωνος» ἔτος Β' σύντομον Ἱστορίαν περὶ τῆς Μητροπόλεως Φαναριοφερσαλῶν, εἰς ἣν ἀπαντῶμεν διὰ «τοῦ Ἁγίου Σπυριδωνος».

2. Ὁ Καισαρείας Ἀρέθας καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ὑπὸ Σωκρ. Κ. Κουγέα σελ. 74.

3) Πέτρος Φαρσάλων ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Γ. Εἰρλίνου (1192—1199), ὅτε ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει λαβὼν μέρος τῆ 27 Νοεμβρίου Ἰνδ. 6' εἰς τὴν τότε γενομένην Σύνοδον¹, ἀγνωστον τῷ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος.

4) Δαμιανὸς Καπούας καὶ Φαναρίου τὸ 1382 μὴ ἀναφερόμενος ὑπὸ τῶν γραφάντων Καταλόγους τῆς ἐπαρχίας Ἀμασειας Ἀλεξούδη, Ν. Γιαννοπούλου καὶ Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμένιτου² ἀλλὰ καὶ ὁ Σεβ. Συγγραφεὺς δὲν ἀναγράφει τὴν πηγὴν, ἐξ ἧς ἤρυσθη τὴν περὶ Δαμιανοῦ πληροφορίαν του.

Μετὰ τὸν Δαμιανὸν ὁ Ἀμασειας γράφει τὸν Ἰωάσαφ 1388—41, ἀντιγράφει δὲ καὶ ὁ Θεσσαλιώτιδος³ ἀλλ' ἄρα γε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπῆρξεν Ἰωάσαφ Φαναρίου; ὁ Ἀμασειας παρασυρθεὶς ἀπὸ τὸν Ν. Γεωργιάδην² ἐσημείωσε τὸν Ἰωάσαφ, ὃν ὑπέλαβον οἱ περὶ Ἐπισκοπῆς Φαναρίου γράψαντες, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ κατὰ κόσμον βασιλεὺς Ἰωάννης Οὖρσεις, Ἄγγελος Κομνηνός, Δούκας Παλαιολόγος, ὁ ὡς μοναχὸς Ἰωάσαφ, ὁ δῆθεν ἐπὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτη διατελέσας Ἐπίσκοπος Φαναρίου³ ἀλλ' ὁ Ἡγεμονόπαις μοναχὸς Ἰωάσαφ οὐδέποτε ἐγένετο Ἀρχιερεὺς καὶ συνεπῶς οὐδέποτε διετέλεσε Ἐπίσκοπος Φαναρίου 3. Ἰωάσαφ πράγματι διετέλεσεν Ἐπίσκοπος Φαναρίου λήγοντος ιε' καὶ ἀρχομένου ις' αἰῶνος⁴ ἀλλ' οὗτος εἶναι Ἰωάσαφ ὁ Ἱερομόναχος, ὁ πατὴρ τοῦ Μετεώρου ὁ καὶ πρῶτος ὀνομασθεὶς Ἠγούμενος αὐτοῦ, ὁ ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Δαρίσης Διονυσίου χειροτονηθεὶς Φαναρίου⁵ τὸν Ἰωάσαφ τοῦτον ταυτίζομεν μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀμασειας ἀναγραφόμενον κατὰ τὸ ἔτος 1490⁴. ὁ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος τὸ 1426 ἀναγράφει τὸν Ἰωάσαφ Β' ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐδέποτε ὑπῆρξεν ὥστε καὶ ὁ κατὰ τὸ 1388 δῆθεν καὶ ὁ κατὰ τὸ 1426 παρέλκουν ὡς μὴ ὑπάρξαντες.

1. Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρ. ἔτος Γ' τεύχ. ια' σελ. 419. Byzantinische Zeitschrift τόμ. ΙΑ' σελ. 75 Ἀρχιερεὺς Φαρσάλων ἀναφέρεται, ἀλλ' ἀνωνόμως τῷ 1222 χειροτονηθεὶς ἔνεκα τῶν τότε καιρικῶν περιστάσεων οὐχὶ ἐν Κωνιπόλει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς Συνόδου τῆς ὑπὸ τὸν Ναυπάκτου Ἰωάννην τὸν Ἀπόκαυον (Ἰωάννης ὁ Ἀπόκαυος Μητροπολίτης Ναυπάκτου Διακ. Παρθενίου Κ. Πολάκη σελ. 58).

2. Θεσσαλία Ν. Γεωργιάδου. Ἀθῆναι 1854 σ. 139.

3. Βυζαντινὸς τόμ. Α'. σ. 236 λ. γ.—236 λ. ζ.

4. ἐνθα ἀνωτέρω ὁ σοφὸς Καθηγητὴς Ν. Α. Βέης λύει τὸ ζήτημα περὶ τοῦ Ἰωάσαφ.

5) Παῦλος 1454 ὡς Καπούας ἀναφερόμενος ἐν τῷ Κώδικι Μονῆς Μετεώρου ¹.

6) Ἰγνάτιος 1530 ἀδελφὸς τοῦ Ἁγίου Βησσαρίωνος, μεθ' οὗ ἀνήγειρε τὸν Ναὸν τῆς Μονῆς Δουσίκου ².

7) Κρίμπαβος 1542 ἀπὸ Ἐπισκοπῆς Γαρδικίου εἰς ἐπισκοπὴν Φαναρίου, κατὰ τὸν Σεβασμιώτατον.

8) Μάρκος Καπούας, ἀμφιβόλου χρονολογίας, ἀναφερόμενος ἐν Κώδικι Μετεώρου.

9) Ἰερόθεος Καπούας 1547, ἐν Κώδικι Μονῆς Μετεώρου. (Βυζ. Χρονικά, Πετροπούλ. Κ'. σελ. 61.)

10) Μαρτύριος 1558 ὑπὸ τοῦ Ἀμασειας ἀναφερόμενος τὸν Μαρτύριον ἀπαντῶμεν καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ἐπισχὴν καὶ ἐπὶ τὸ 1557 ³. Ἀναφέρει δὲ καὶ ὁ Γιαννιόπουλος ὡς συνεργάτην τοῦ Ἰγνατίου ἀδελφοῦ τοῦ Ἁγίου Βησσαρίωνος.

11) Γαβριήλ 1566 ὑπογράφων τὴν καθάρσιν τοῦ Πύχου Ἰωάσαφ πιθανὸν ὁ Γαβριήλ παρέδει.

12) Γρηγόριος Καπούας καὶ Φαναρίου 1571, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἀπαντῶμεν καὶ κατὰ 1565 καὶ τὸ 1570 ⁴.

13) Μητροφάνης, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἀπαντῶμεν κατὰ τὸ ἔτος 1572 ⁵, ἀγνοούμενος ὑπὸ τῶν ἄλλων Καταλόγων.

14) Γρηγόριος 1584 Καπούας καὶ Φαναρίου τὸν Γρηγόριον ἀπαντῶμεν καὶ ἡμεῖς τὸ 1584 ⁶ χειροτονηθέντα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Πιθανῶς τὸ Φναριον ἐτιμήθη ὡς Ἀρχιεπισκοπὴ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1584—1601.

15) Δαυρέντιος 1587 Καπού καὶ Φαναρίου, γνωστὸς τῷ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Μονῆς Κορώνης.

16) Σεραφεῖμ ὁ μαρτυρήσας Φαναρίου Νεοχωρίου τὸ 1601, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλεξάνδριος οὐχὶ ὀρθῶς γράφει τὸ 1613 ⁷.

17) Ἰωάσαφ Β'. Φαναρίου Νεοχωρίου Ἀρχιεπίσκοπος 1601.

1. Βυζ. Χρονικά Πετροπούλ. τόμ. Κ'. σελ. 61.

2. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Παρνασσῶ τόμ. 10 σ. 266.

3. Δελτίον τῆς Χριστιανικ. καὶ Ἐθνολογ. Ἐταίρ. Περιόδ. Β'. τόμ. Δ'. Βυζ. Νεοελλ. σελ. 26 καὶ 321. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Παρνασσῶ τόμ. 10 σ. 265. Ν. Βέη αὐτόθι 1923 σ. 384. Βυζ. Χρονικά Πετροπούλ. τόμ. Κ'. σ. 59.

4. Acta et Diplomata τόμ. Β'. σ. 178. Βυζαντ. Χρονικά Πετροπούλ. τόμ. Κ'. σ. 58. 59.

5. «Ἐκκλ. Φάρος» ἔτος Ε'. τεύχ. ΝΔ'. σ. 437.

6. Νέος Ἑλληνομνήμων Ζ' 181. Ν Βέη Περιόδ. 1923 σ. 389. Βυζαντ. Χρονικά Πετροπούλ Κ'. σ. 58.

7. Περὶ τοῦ Σεραφεῖμ ἐπιγραφεῖ σύγχυσις. Βλέπε Σάθα, Τουρκοκρατημένη Ἑλλάς σ. 214, 215. Ἀραβαντινοῦ χρονολογία τῆς Ἡλείρου σ. 224. Κ. Σάθα, Μεσ. Βιβλ. Γ'. 556.

Ὁρθῶς ὁ Σεβ. Θεσσαλ. σημειοῖ Ἰωάσαφ Β' ἐνταῦθα ἄν καὶ κατὰ τὸν Κατάλογόν του ἔπρεπε νὰ εἶναι Γ'. Τὸ 1601 καὶ ἡμεῖς ἀπαντῶμεν Ἰωάσαφ τὸν Ἱερομόναχον ἐκλεγέντα τὴν 2. Δεκεμβρίου 1601 Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου¹. Ὁ Ἰωάσαφ τῆ 1607 καθηρέθη πιθανῶς ἐπανῆλθε καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ Θρόνου διατελέσας μέχρι τοῦ 1618 ὁ Ἰωάσαφ οὗτος ἀσφαλῶς διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1618, ὅτε ἀπαντῶμεν αὐτὸν ὑπογράφοντα ἐν γράμματι τοῦ ΠΧ Τιμοθέου Β'. Πιθανῶς ὁ Ἰωάσαφ οὗτος τοῦ 1618 νὰ εἶναι ὁ Ἰωάσαφ Γ' (Βυζ. Χρονικά Πετρούπολεως τομ. ΙΗ. σελ. 101).

18) Σέργιος μετὰ τὸ 1613, ὃν ὁ Ἀμασειας γράφει τὸ 1611 ἀκολουθῶν τὴν Ὑψηλάντην², μὴ ἀληθεύοντα ἐν πᾶσι εἰς τὰς χρονολογικὰς αὐτοῦ σημειώσεις.

19) Εὐθύμιος τὸ 1624, μὴ ἀναφερόμενος ὑπὸ τῶν ἄλλων Καταλόγων, τὸν ὁποῖον ἕμως ὁ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος εὕρισκει ὑπογράφοντα τὴν καθαιρέσειν τοῦ Στραβομασείας Γρηγορίου τὸ 1624³ ἀλλ' ἡ καθαιρέσις τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου ἐγένετο οὐχὶ τὸ 1624, ἀλλὰ τὸ 1623⁴ ἀρὰ γε ἀνεγνώσθη καλῶς ἐν τῇ καθαιρέσει ἢ ὑπογραφῇ τοῦ Εὐθυμίου; ἀσφαλῶς ὄχι, διότι ὁ Εὐθύμιος ἐξελέγη τὴν οὐκτώριον τοῦ 1633.

20) Θεοφάνης 1633 γνωστὸς παρὰ τῆ Ἀμασειας: Τὸν Θεοφάνην ἀπαντῶμεν ἡμεῖς παραιτούμενον τὸ 1633⁵.

21) Εὐθύμιος τὸ 1633 δ'αδεχθεὶς εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου τὸν παραιτηθέντα Θεοφάνην⁶. Ὁρθῶς ἔθεν ὁ Ἀμασειας ἔγραψε 1633, ἐσφαλμένως δὲ ὁ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος γράφει τὸν Εὐθύμιον ἀπὸ τοῦ 1644. Ὁ Ἅγιος Θεσσαλιώτιδος λέγει ὅτι τὸν Εὐθύμιον ἀπήντησεν εἰς ἐπιγραφὰς τὸ 1644 καὶ 1654. Ἀλλ' εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας ἡμεῖς ἀνεγνώσαμεν 1641⁷ καὶ 1644. Ἐν τούτοις ὁ Εὐθύμιος διετέλεσε Φαναρίου Νεοχωρίου μέχρι τοῦ 1652, ὅτε κατὰ Ἰανουάριον παρητήθη διὰ τὸ γῆρας καὶ ἄλλα πολλὰ.

22) Ἀνανίας τὸ 1635 Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου κατὰ τὸν Σεβ. Θεσσαλ. ἀναγνώσαντα τὸ ὄνομα καὶ τὴν χρονολογίαν ἐν ἐπιγραφῇ ἐξωκκλησίου «Ἅγιος Γεώργιος» τῆς Μονῆς Σκλαταίνης; ἀλλὰ καὶ τὸ 1637 ἐν ἐπιγραφῇ Νικοῦ Μεσοβουνίου⁸ ἀλλ' ὡς εἶδομεν, τὸ 1633 Ἀρχιεπίσκοπος Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου ἦτο ὁ Εὐθύμιος, ὁ αὐτὸς δὲ καὶ κατὰ τὸ 1641 καὶ 1644 μέχρι τοῦ 1652 πῶς λοιπὸν εὕρεθη τὸ 1635 καὶ τὸ 1637 ὁ Ἀνανίας; Τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας ἀπεκδεχόμεθα παρὰ

1. Ἐκκλησι. Ἀλήθεια τόμ. Β'. σελ. 780. Μ. Βιβλ. Κ. Σάθα τόμ. Γ'. σελ. 550, 553, 555.

2. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σελ. 125.

3. Ἐκκλησι. Ἀλήθεια ΔΓ'. σελ. 669. Μ. Βιβλ. Γ'. 569.

4. Ἐκκλησι. Ἀλήθεια ἐνθα ἀνωτέρω Μ. Βιβλ. Γ'. 569.

5. «Θεολογία» τόμ. ΣΤ'. 141, 142. Μ. Βιβλ. Κ. Σάθα Γ'. 586.

τοῦ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος· μήπως ὁ Ἀνανίας εὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ κατὰ τὸ 1682 ἀπαντῶμενου Ἀνανίου; ὅτι ὁ Ἀνανίας εὗτος δὲν ἔχει εὐνταῦθα τὸν τόπον του καταφαίνεται ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀθανασίου, γενομένης κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1652 εἰς διαδοχὴν τοῦ παραιτηθέντος Εὐθυμίου (Κ. Σάθ. Μ. Β:6λ. Γ. σελ. 586).

23) Ἀθανάσιος 1652—1666. Τὸν Ἀθανάσιον τοῦτον ὁ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος γνωρίζει ἐκ τινος ἐπιγραφῆς τῆς Μονῆς Κατουσίου τὸ ἔτος 1671. Τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, ἣν ἐξέδωκεν ὁ Σεβασμιώτατος ¹, ἀναγνόντες καὶ ἡμεῖς εὗρομεν χρονολογίαν 1633 καὶ ὄχι 1671· ἀλλ' ἡμεῖς τὸν Ἀθανάσιον ἀπηντήσαμεν δις ἔτι, τὸ 1654 καὶ τὸ 1666 ². Τὸ 1671 ἀπαντῶμεν τὸν Κωνσταντῖνον.

24) Κωνσταντῖνος 1671 ³, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς κατάλογος ἀναγράφει ἀγνεῖ δὲ καὶ ὁ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος.

25) Εὐθύμιος 1675, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ἀνέγνωσεν ὁ Σ. Θ. ἐν ἐπιγραφῇ ἐξωκκλησίου τοῦ χωρίου Μεσονικέλα.

26) Ἀνανίας 1682 Ἀρχιεπίσκοπος Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου γνωστὸς τῷ Σεβ. Θ. ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Μονῆς Μπουκοβίτσας.

27) Κλήμης 1682 Ἀρχιεπίσκοπος Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου γνωστὸς τῷ Σεβ. Θ. ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Μονῆς Σιάμου. Τὸν Κλήμεντα γνωρίζομεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ ἔτος 1686 ⁴.

28) Δαυρέντιος 1698 Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου ὑπογραφόμενος ἐν τινι ἀντιμνησίῳ ὡς Ἐπίσκοπος τῆς ἀγιωτάτης Ἐπισκοπῆς Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου ⁵. Πιραδῶξως, ἐνῶ ὁ Σ. Θεσσαλ. περιγράφει τὸ Ἀντιμνησίον καὶ ἀντιγράφει τὸ ὄνομά του ἐν ἄλλῃ αὐτοῦ μελέτῃ, εἰς τὸν Κατάλογον δὲν τὸν περιλαμβάνει.

29) Φλέθεος πρῶην Φεραίων 1702 ⁶.

30) Ἀρσένιος 1705 ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Ραδοβισίδου προήχθη εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Φαναρίου. Τὸν Ἀρσένιον ἀπαντῶμεν καὶ ἡμεῖς τῇ 24 Μαρτίου 1681 ἐκλεγέντα Ραδοβισίδου ἀντὶ τοῦ Καλλινίκου, ἀντικατασταθέντα δὲ εἰς Ραδοβισίδιον τὸ 1705, ἔτε ἐξελέγη Φαναρίου, ὑπὸ τοῦ πρῶην Θαυμακοῦ Σεραφεῖμ. Ὁ Ἀρσένιος κατὰ 9θριον 1712 ἦν ἔτι Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου ⁷.

Μετὰ τὸν Ἀρσένιον ὁ Σεβ. Θεσσαλ. τοποθετεῖ ἐν τῷ Καταλόγῳ τὸν Δωρόθεον τὸ 1707 Φεραίων ὑπογραφόμενον—σημειοῖ ὁ Σεβ. Θεσσαλ.—ἐν σιγιλίῳδεϊ γράμματι τοῦ Πατριάρχου Σεραφεῖμ περὶ τῆς Μονῆς Μαχαϊράδος Κύπρου· ἀσφαλῶς ὁμοῦς ὁ ἅγιος Θεσσαλιώτιδος

1. «Θεολογία» τόμ. ΣΤ'. σελ. 142. Μ. Βιβλ. Κ. Σάθα Γ'. 586.

2. Ἐπετηοὶς Ἐταίρ. Βυζαντ. Σπουδῶν Γ'. σελ. 299. Ὁ Ἀθανάσιος ἦν Τριπολίτης Ἡγούμενος τοῦ Μοναστηρίου τῆς Μεταμορφώσεως.

3. Κ. Δελικάνη, Πατριαρχ. ἔγγραφα τόμ. Γ'. σελ. 340.

4. Ἐκκλ. Ἀλήθεια ΛΓ'. σελ. 267.

5. «Θεολογία» ΣΤ'. σελ. 140.

6. Κ. Δελικάνη, Πατριαρχ. ἔγγραφα Γ'. σελ. 424.

7. Ἐκκλ. Ἀλήθεια ΛΓ'. σελ. 12. Κ. Σάθα, Μεσ. Βιβλ. Γ'. σελ. 535.

σπάλλεται, διότι κατά τὸ 1707 οὐδεις Πατριάρχης Σεραφεῖμ ὑπῆρξε. Σεραφεῖμ δὲ καὶ δὴ Σεραφεῖμ τὸν Α' γνωρίζομεν τὸν ἐν ἔτει 1733—1734 καὶ Σεραφεῖμ τὸν Β'. 1757—1761, ἐπὶ τούτου δὲ τοῦ Πατριάρχου τὸ 1760 ἐγένετο ἡ Πατριαρχικὴ πράξις ἡ κυροῦσα τὰ σταυροπηγιακὰ δίκαια τῆς Μονῆς Μαχαιράδος ¹. Ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου τούτου ἀπαντῶμεν Δωρόθεον Φερσάλων.

31) Ἰάκωβος 1710, ὡς σημειοῖ ὁ Σεβ. ἀναφερόμενος εἰς σιγιλλῶδες γράμμα, δὲν ἀναφέρει ὅμως τίνος γράμματος. Τὸν Ἰάκωβον τοῦτον ὁ Ἀμασειὰς γράφει Διτζᾶς καὶ Ἀγράφων.

32) Συμεὼν Φαναρίου καὶ Νεσχωρίου 1721 ἀναφερόμενος μὲν ὑπὸ τοῦ Ζωσιμᾶ τοῦ Ἐσφιγμένιτου, ἀγνωσόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀμασειὰς. Ἡμεῖς τὸν Συμεὼν ἀπαντῶμεν τῷ 1718 ².

33) Μιχαὴλ 1721 ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Lequien ἀχρονολογήτως Ἰάκωβος Φερσάλων 1739 ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Σεβ. Θεσσαλ. ἐν Πατριαρχικῷ γράμματι. Ποῖος; δὲν μᾶς λέγει· ὑποπτευόμεθα ὅτι κατὰ λάθος ἐσημειώθη 1739 ἀντὶ 1759, ὅτε ἡμεῖς ἀπαντῶμεν Ἰάκωβον Φερσάλων.

34) Ἰάκωβος Φερσάλων 1759, ὅς ἡμῶν ἀπαντῶμενος ³.

35) Μακάριος Φαναρίου καὶ Νεσχωρίου 1759, γνωστὸς τῷ Σεβ. Θεσσαλ. ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Μονῆς Κόστη. Ὁ Ἀμασειὰς ἀναφέρει Μακάριον ἐν ἔτει 1766 καὶ ἡμεῖς ἀπαντῶμεν Μακάριον τὸ 1764 ⁴ ἀλλὰ καὶ τὸ 1766 ⁵ καὶ τὸ 1758 εἰς αὐτὰς ταύτας τὰς ἐπιγραφὰς τὰς δημοσιευθείσας ὑπὸ τοῦ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος ⁶.

36) Δωρόθεος Φερσάλου 1758—1763 κατὰ τὴν Ἀμασειὰς ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἀπαντῶμεν τὸ 1759 τὸν Δωρόθεον καὶ τὸ 1763 ἐν Κωνσταντοῦ πόλει ὑπογράφοντα τὴν πράξιν τῆς ἐκλογῆς Σαμουὴλ τοῦ Χαντζερῆ ⁷, καὶ τὸ 1761 ⁸ καὶ ὅστις Δωρόθεος κατὰ τὸ ἔτος 1763 προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Βερροίας.

37) Νικόδημος Φερσάλων τὸ 1763 ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Σαμουὴλ. Τὸν Νικόδημον ἡμεῖς ἀπαντῶμεν καὶ τὸ 1766 ⁹ καὶ τὸ 1768 ¹⁰. Ὁ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος σημειοῖ ὅτι ὁ Νικόδημος ἀναφέρεται ἐν σιγιλλῶ τοῦ Πατριάρχου Ἰερεμίου 1770, δι' οὗ ἀφαιροῦνται παρ' αὐτοῦ καὶ δίδονται τῷ Λαρίσσης τὰ χωρία Χατζόμπαση, Σαρικαγιᾶ, Σεμεκλή καὶ

1. Π. Πίνακες Μ. Γεδεών· σελ. 652.

2. Κ. Σάθα, Μεσ. Βιβλ. Γ'. σελ. 539.

3. Κ. Δελικάνη, Πατριαρχ. ἔγγραφα Γ'. σελ. 1918.

4. Ἐκκλῆσ. Ἀλήθεια Κ'. 518, ΚΔ'. 264.

5. Ἐκκλῆσ. Ἀλήθεια ΚΖ'. σελ. 115. Κ. Δελικάνη, Πατριαρχ. ἔγγραφα Β'. σελ. 1760.

6. «Θεολογία» τ. ΣΤ'. σελ. 137.

7. Ἐκκλῆσ. Ἀλήθεια Κ' σελ. 436. Ἐκκλῆσ. Ἀλήθεια Β'. σελ. 233. 283.

8. Ἐκκλῆσ. Ἀλήθεια ιθ'. 424. ΚΓ'. σελ. 524. Ἐκκλῆσ. Ἀλήθεια Β'. σελ. 283.

9. Κ. Δελικάνη, Πατριαρχ. ἔγγραφα Γ'. σελ. 626.

10. Acta et Diplomata Γ'. σελ. 347. Παράρτημα ΙΖ'. Τόμου Βυζαντινῶν Χρονικῶν Πετροπούλ. σελ. 368.

Μπάμπασα: ἐν ταύτοις τὸ 1770 Πατριάρχης δὲν ἦτο ὁ Ἱερεμίας, ἀλλὰ Θεοδοσίος ὁ Β'. (1769—1773)· τούναντιον ἡμεῖς εὐρίσκομεν πρᾶξιν τοῦ Πατριάρχου Σαμουήλ τῆ 5ῃ Ἰουνίου 1763, δι' ἧς ὠρίζετο ὅπως τὰ χωρία Σεμεκλή, Χατζό—Μπασή, Καρλιαγιά καὶ Μπάμπασα ἀνήκωσιν, ὡς καὶ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου ¹.

38) Κλήμης 1768 παρ' Ἀμασείας ἀνευ δηλώσεως ποίας ἐπαρχίας ἦτο Ἀρχιερεὺς, Φερσάλων ἢ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου ².

39) Μακάριος 1779 Φαναρίου ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Μονῆς Σπηληγᾶς ἀναγνωσθείσης ὑπὸ τοῦ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος Ὁ Ἀμασείας καὶ ὁ Γιαννόπουλος γράφουσιν αὐτὸν τὸ 1786. Βεβαίως ὁ Μακάριος οὗτος θὰ εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Μακάριον τὸν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Μονῆς Κατουσίου ἀναφερόμενον κατὰ τὸ ἔτος 1788 ³. Μακάριον ἀπαντῶμεν καὶ τὸ 1765 ⁴.

40) Νεόφυτος Φερσάλων 1791, ὁ ὅποιος ὑπὸ τοῦ Ἀμασείας ἀναφέρεται τὸ 1798, ἀλλ' ἡμεῖς ἀπαντῶμεν ἀπὸ τοῦ 1791 ⁵. Ὁ Νεόφυτος οὗτος τὸ 1798 ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. ἐξελέγη Τήνου, Μακαρίου τοῦ Τήνου μετατεθέντος εἰς τὴν τῶν Φερσάλων ⁶.

41) Μακάριος Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου 1798 ὁ ἀπὸ Τήνου, τὸν ὅποιον ἀγνοεῖ ὁ Σεβασμιώτατος.

42) Σεραφεῖμ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου 1797, τὸν ὅποιον ὁ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος ἐσημείωσεν ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Μονῆς Κατουσίου, ἀγνοούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀμασείας. Ἡμεῖς τὸν Σεραφεῖμ ἀπαντήσαμεν ἀπὸ τιτουλαρίου Ἐπισκόπου Παιονίας τὸν 7ῆριον τοῦ 1809 προαχθέντα εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου, παραιτηθέντος Μακαρίου ⁷.

43) Βενιαμὴν 1800 ἀπλῶς οὕτως ἀνευ τοῦ τίτλου τῆς ἐπαρχίας του ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος τί ἦτο Φερσάλων ἢ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου ;

44) Παρθένιος Φερσάλων 1806, τὸν ὅποιον ὁ Σεβ. ἀπλῶς ἀναφέρει ὡς ὑπὸ τοῦ Γιαννοπούλου ἀναφερόμενον ἐν τινι Πατριαρχικῇ σιγίλλῳ τὸ ἔτος 1811. Ἡμεῖς τὸν Παρθένιον ἀπαντῶμεν τὸ 1806 λαβόντα μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' τὸ δ' καὶ υπογράφοντα τὴν πρᾶξιν τῆς ἐκλογῆς ⁸ ὁ Παρθένιος καὶ τὸ 1807 ἦν Συνοδικὸς ὑπογράφων τὸν Συνοδικὸν τόμον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' «Περὶ τῶν συμβαινόντων ἐν διαφόροις τόποις καὶ μέρεσι παρεκτρέπων

1. Π. Πίνακες Μ. Γεδεῶν σελ. 658.

2. Συνταγμάτιον Πατρῆου Χρυσάνθου, Βενετία 1778 σελ. 48.

3. «Θεολογία» ἐνθά ἄνωτέρω. Τὸν Μακάριον ἀπαντῶμεν καὶ τὸ 1780 ἐν Πατρ. Γράμματι (Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Παρνασσοῦ τόμ. 10 σελ. 278.

4. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια ΚΔ'. σελ. 264.

5. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια Β'. σελ. 278. Π. Ζερλέντη Ἐκκλησία Νήσων σελ.

98. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Πανεπιστημίου ΙΕ'—ΙΖ'. σελ. 100.

6. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια Β'. σελ. 278.

7. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια ΚΘ'. σελ. 306.

8. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια Β'. σελ. 281.

κτλ». Ἡ τὸν Παρθένιον ὁ Ἀμασειας ἀναφέρει ἀπὸ τοῦ 1805—1814. Ὁ Συγγραφεὺς μετὰ τὸν Βενιαμὴν γράφει Διονύσιον τὸ 1807 δῆθεν ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Μονῆς Πετράλου, λαθασμένης ὁμῶς, εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Μονῆς Πετράλου ἀνεγνώσαμεν οὐχὶ 1807, ἀλλὰ 1850· ἀλλ' ἀρά γε περὶ τίνος Ἀρχιερέως πρόκειται; ἐν τῇ ἐν λόγῳ ἐπιγραφῇ οὐδεὶς τίτλος σημειοῦται.

45) Δαμασκηνὸς 1814· δηλοῖ ὁ Σεβ. Θεσσαλ. ὅτι ὁ Δαμασκηνὸς ἀναγράφεται μόνον παρ' Ἀμασειας. Τὸν Δαμασκηνὸν ἐν τούτοις ἀπηντήσαμεν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Σεβ. δημοσιευθέντα «περὶ Μονῶν Πίνδου» καὶ δὴ ὡς Φαναρίου καὶ Φερσάλων. Εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς Κώδικας ἀναγινώσκομεν ὅτι κατὰ Μάρτιον τοῦ 1820 αἱ ἐπαρχίαι Φερσάλων καὶ Φαναρίου ἠνώθησαν εἰς μίαν Ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν².

46) Ἰωακείμ 1820, ὅστις κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1822 μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Σοφίας, ἐκεῖθεν δὲ προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων τὸ 1830³.

47) Διονύσιος 1833 ὁ ἀπὸ Ἐλασσῶνος⁴ ὡς γράφει ὁ Ἀμασειας, ὅστις ὁμῶς εἰς τὸν Κατάλογον τῶν Ἐπισκόπων Ἐλασσῶνος δὲν ἀναγράφει τὸν Διονύσιον.

48) Διονύσιος 1854· ὑπὸ τοῦ Σεβ. ἀπλῶς ἀναγράφεται τὸν Διονύσιον τοῦτον ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀμασειας⁵. Ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς Πετράλου ἀναγράφεται «Ἀρχιερατεύοντος κ. κ. Διονυσίου τοῦ Σμυρναίου αἰωνα Αὐγ. 6—1851». Τὴν χρονολογίαν ὁμῶς ταύτην ὁ Σεβ. Θεσσαλ. κατὰ λάθος ἀντέγραψεν εἰς τὸν Κατάλογόν του 1807.

49) Κύριλλος 1854, τὸν ὅποιον ἀγνοεῖ ὁ Ἀμασειας, ἀλλ' ὅστις κατὰ τὸν Σεβ. Θεσσαλ. ἀπαντᾶται ἐν Πατριαρχικῷ γράμματι ποίῳ; δὲν μᾶς λέγει.

50) Ἀνθιμος Φαναρίου καὶ Φερσάλων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀγνοούμενος μὲν ὑπὸ πάντων, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὁποίου μανθάνομεν ὅτι τῇ 1ῃ Ἰουνίου 1869 ἀπεθίωσε πλήρης ἡμερῶν ἐν Σμύρνῃ⁶.

51) Νεόφυτος Φαναριοφερσάλων Ἀργυροκαστρίτης ἀπὸ τοῦ 1854 κατὰ τὸν Ἀμασειας καὶ Θεσσαλιώτιδος. Τὸν Νεόφυτον ἀπαντῶμεν τὸ 1867 Συνοδικὸν ἐν Κων)πόλει λαβόντα μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ'. τὴν 3 Φεβρουαρίου 1867⁷. Ὁ Νεόφυτος τὴν γ'. Μαρτίου 1867 προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Σερρών⁸ καὶ εἶτα τὸ 1875 μετετέθη εἰς Λάρισαν.

1. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια Β'. σελ. 722. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια ιθ'. σελ. 195.

2. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια Β'. σελ. 316.

3. Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ Γ'. ἔτους. Μελέτη ἡμῶν περὶ τῆς Ἐκκλησίας Ἰωαννίνων σελ. 43.

4. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια Ε'. 316, ὅπου παραπέμπει ὁ Ἀμασειας.

5. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια Ε'. 443. Ἐργὰ Ἀκολουθία Ἀγ. Σωφραεῖμ σελ. 88.

6. Ἐκκλησ. Δελτίον. Β. Δ. Καλλιφρονος τόμ. ■ σελ. 27.

7. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια Β'. 539

8. Ἐκκλησ. Δελτίον Β. Δ. Καλλιφρονος τόμ. Α'. σελ. 137. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Β'. 550.

52) Μελέτιος ἀπὸ Γορτύνης Φαναριοφερσάλων διαδεχθεὶς τὴν 8ην Μαρτίου τοῦ 1867 τὸν εἰς Σέρρας μετατεθέντα Νεόφυτον ¹ ὁ Μελέτιος διετέλεσε Φαναριοφερσάλων μέχρι τῆς 19 Φεβρ. 1876, ὅτε μετετέθη εἰς Κῶ ².

53) Κωνστάντιος Φαναριοφερσάλων Ἰσαακίδης τὸ 1876, μετατεθεὶς ἐκ Τρίκκης τῇ 19 Φεβρ. τοῦ 1876, διατελέσας δὲ τοιοῦτος μέχρι 30 Ἀπριλίου 1880, ὅτε μετετέθη εἰς Καστορὰν ³.

54) Ἰλαρίων Φαναριοφερσάλων ὁ ἀπὸ Καστεριάς 1880, διαδεχθεὶς τὸν παραιτηθέντα Κωνσταντίνον τῇ 30 Ἀπριλ. 1880 ⁴.

55) Εὐθύμιος 1902—1923 Φαναρίου καὶ Θεσσαλιώτιδος.

Ὁ Σεβασμιώτατος Θεσσαλιώτιδος ὡς πρῶτον Ἐπίσκοπον Φαρσάλων ἀναγράφει τὸν Περρέβιον παρόντα εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ 431 Σύνοδον, Ἐπίσκοπον τῶν **Θεσσαλίων Σαλτῶν**. Δεύτερον γνωστὸν Ἐπίσκοπον Φαρσάλων ἀναφέρει τὸν Στέφανον λαβόντα μέρος εἰς τὴν ἐπὶ Φωτίου τὸ 879 Σύνοδον. Μετὰ ταῦτα λέγει, «δὲν ἔχομεν πολλὰς εἰδήσεις περὶ τῆς Ἐπισκοπῆς Φαρσάλων, πλὴν εὕρισκομεν αὐτὴν ὡς Ἐξαρχίαν κατὰ τὸν 8 αἰῶνα». Ἀτυχῶς ὁ Σεβ. Θεσσαλ. δὲν μᾶς παραπέμπει εἰς οὐδεμίαν πηγὴν διὰ νὰ γνωρίσωμεν πῶς καὶ πότε τὰ Φάρσαλα ὑπῆρξαν Ἐξαρχία.

Ὁ Ἅγιος Θεσσαλ. προσθέτει ὅτι εὕρισκει τὰ Φάρσαλα ὡς Ἀρχιεπισκοπὴν αὐτοκέφαλον ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα, 38 τῇ τάξει· ἀλλ' εἶναι τοῦτο ἀληθές; Τὰ νέα Τακτικά γραφέντα περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου αἰῶνος γνωρίζουσι τὸν Φαρσάλων ὡς Ἐπίσκοπον τοῦ Λαρίσης δεύτερον τῇ τάξει, μετὰ τῶν δέκα Ἐπισκόπων αὐτοῦ. Ὡς Ἀρχιεπίσκοπος ὁ Φαρσάλων ἀναφέρεται τὸ πρῶτον εἰς τὴν Γεγονυῖαν Διατύπωσιν τὴν φερομένην ἐπ' ὀνόματι Λέοντος τοῦ Σιροῦ, ἀλλ' εἴσαν ἔργον τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, κατέχων τὴν 38 τάξιν ἢ ἀνακήρυξις τῆς Ἐπισκοπῆς Φαρσάλων εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν θὰ ἦτο πρόσφατος τότε, διότι ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ αὕτη μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, κατέχει τὴν προτελευταίαν θέσιν.

Μετὰ ἕνα αἰῶνα εἰς τὴν ἀναγραφὴν Νεῖλου τοῦ Δοξαπατρῆ ὁ Φαρσάλων ὡς Ἀρχιεπίσκοπος κατέχει τὴν 32αν θέσιν. Πρὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Γέροντος ἀπαντῶνται τὰ Φάρσαλα ὡς Ἐπισκοπὴ τοῦ Λαρίσης, δευτέρα μετὰ τῶν 25 ἄλλων Ἐπισκοπῶν, καὶ εἰς τινὰ Κατάλογον πρώτη μετὰ τῶν 38 ἄλλων Ἐπισκοπῶν καὶ τοῦτο δὲν μᾶς ἐκπλήττει· εὐθὺς ἀμέσως θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ Μητρόπολις εἴσα βραδύτερον κατήλθε πρὸς καιρὸν εἰς ἀπλὴν Ἐπισκοπὴν τοῦ Λαρίσης. Πολλάκι; Ἀρχιεπισκοπαὶ κατήρχοντο εἰς τὴν θέσιν ἀπλῶν Ἐπισκοπῶν ἢ συνεχωνεύοντο μετὰ τῆς κυριάρχου Μητροπόλεως, ἐξ ἧς τὸ πρῶτον ἀπεσπᾶσθησαν· πα-

1. Ἐνθα ἀνωτέρω.

2. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια Β' 634.

3. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια Β' 667.

4. Ἐκκλησ. Ἀλήθεια ἔνθα ἀνωτέρω

ράδειγμα τὸ Ρίζιον, ἵνα εἰς τοῦτο μόνον ἀρκεσθῶμεν. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ταπεινώσις τῶν Φαρσάλων διήρκεσεν ἐπ' ὀλίγον, διότι εἰς ἄλλο Τακτικὸν ἀπαντῶμεν αὐτὰ πάλιν ὡς Ἀρχιεπισκοπὴν φρονοῦμεν μάλιστα ὅτι τὰ Φάρσαλα δὲν ἔπαυσαν ὄντα Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ ὅτι κατὰ λάθος ἀνεγράφη ὡς Ἐπισκοπὴ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐξ Ἀρχιεπισκοπῆς ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Γέροντος ἀνυψώθησαν εἰς Μητρόπολιν κατέχουσαν τὴν οἰκ' ἢ κατ' ἄλλην ἀναγραφὴν τὴν οἰκ'. ὡς Μητρόπολις δὲ τὰ Φάρσαλα διετηρήθησαν ἐπὶ ἡμῶν αἰῶνα, διότι τὸ 1371 ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Φιλοθέου κατήλθεν εἰς Ἐπισκοπὴν τοῦ Λαρίσης μεταξύ ἄλλων δεκαεπτά, κατέχουσα πάλιν τὴν δευτέραν θέσιν ¹. Περὶ τὰ τέλη δὲ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἔπαυσεν ὑφισταμένη, ἀντ' αὐτῆς δὲ τότε παρουσιάσθη τὸ πρῶτον ἡ Ἐπισκοπὴ Φαναρίου ², κατέχουσα τὴν τρίτην θέσιν μεταξύ τῶν Ἐπισκοπῶν τοῦ Λαρίσης, ἣτις Ἐπισκοπὴ μετ' ὀλίγον ἀνυψώθη εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν ³, καὶ ὡς τοιαύτη ἐξηκολούθει ὑφισταμένη ἄλλοτε ὡς Φαναρίου, ἄλλοτε ὡς Καπούης καὶ Φαναρίου, ἄλλοτε ὡς Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου, καὶ κατὰ τὸ 1820 ὡς Φαναριοφερσάλων, κατόπιν ὡς Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναρίου καὶ σήμερον Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων. Ὡς παρατηροῦμεν, μόνον ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Φερσάλων ἐπὶ τινὰς αἰῶνας ὑπέστη ἔκλειψιν ἐκ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ὀριζήσαντος τῆς Μητροπόλεως Λαρίσης καὶ ἐν γένει τῆς ἐν Κων)πόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, μὴ ἀπαντωμένη μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 18 αἰῶνος.

Ὁ Σιδ. Θεσσαλιώτιδος οὐχὶ ὀρθῶς φρονεῖ δει τὸ Φανάριον κατὰ τὴν εἰς Θεσσαλίαν εἰσοδὴν τῶν Σλάβων ὑπήγετο ὑπὸ τὴν Αὐτοκέφαλον Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος, διατηρηθεῖσα ὑπ' αὐτὴν μέχρι τῶν μέσων τοῦ 18 αἰῶνος. «Κατὰ τὸ ἔτος 1767, λέγει, ἀναφίνεται ὡς Μητρόπολις τιλοφορουμένη «Φαναριοφερσάλων» καὶ ὑπήγετο εἰς τὴν Αὐτοκέφαλον Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος, ἣτις ὡς γνωστὸν ὑπήχθη ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἐπὶ Πατριάρχου Σαμουὴλ ἐν ἔτει 1767» ⁴.

Τὸ δει ὑπὸ τὴν Αὐτοκέφαλον Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος ἀπὸ τοῦ 10 αἰῶνος πλεῖται ὅσαι Ἐπισκοπαὶ τῆς Ἠπείρου, Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ὑπήχθησαν, τοῦτο εἶναι γνωστὸν καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Βασιλεὺς ὁ Βουλγαροκτόνος μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην καταστροφὴν τῶν Βουλγάρων διετήρησε τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Βουλγαρίας καὶ εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον αὐτῆς Ἰωάννην διὰ τριῶν Σιγγιλλίων ὑπέβλεψε καὶ αὐθις, ὡς ἦσαν καὶ πρότερον, πάσις ταύτας τὰς Ἐπισκοπάς, ἐνεκα πολιτικῶν λόγων ἄλλ' ὡς ἦτο ἐπόμενον, αἱ πλεῖσταί τῶν Ἐπισκοπῶν τούτων δὲν παρήλθε πολλὸς χρόνος καὶ ἐχέιραφετήθησαν ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τῶν

1. Π. Πίνακες Μ. Γεδεῶν σελ. 435.

2. «Ὁρθοδοξία» Περιοδ. Πατριχείου Κων)πόλεως Γ' τευχ. 32 σελ. 236.
3. Αἱ Ἐπαρχίαι τοῦ Πατριχείου Κων)πόλεως; ὑπὸ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἀρχιμανδρίτου σελ. 24.

4. «Ἅγιος Σπυριδών» ἔτος Β'. ἀριθ. 39 σελ. 15. Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ εἰς τὴν Μελέτην του ἐν τῇ «Θεολογίᾳ».

Ἀχριδῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν παρέμειναν εὐκ ἐλίγαι: ὡς ἡ Καστορία, Σκοπίων, Βελεβουστίου, Σερδικῆς ἤτοι Τριαδίτης, Μοροβιστίου, Ἐδέσσης ἤτοι Μογλένων, Ἡρακλείας ἤτοι Πελαγονίας, Πρισιδιάνων, Τίθεριουπόλεως ἤτοι Στρομίτζης, Νήσσου ἢ Ὀνήσου, Κεφαλληνίας ἤτοι Γλαβινίτζης, Μορχοῦ ἤτοι Βρανιτζάδου, Σιγνιδῶν ἤτοι Βελιγράδων, Βιδίνης, Σερμίλου ἤτοι Στριάπου, Λιπκίνου, Ῥάσσου, Σελασφέρου, Σλανιτζης ἤτοι Πελλῶν, Ἰλλυρικοῦ ἤτοι Κανίνων, Γρεβενοῦ, Δεύρης καὶ Βρεανότης ἤτοι Βλάχων ἐν βλφ 23 ¹. Ἐν ἄλλῃ δὲ ἀναγραφή ἀντι τοῦ Μοροβιστίου ὑπάρχει Μαλέσσοβον καὶ ἀντι Σελασφέρου Δεάβολις. Ἐκ τῶν εἴκοσι καὶ τριῶν τούτων ἐπαρχιῶν σὺν τῷ χρόνῳ ὑπελείφθησαν ὑπὸ τὸν θρόνον τῶν Ἀχριδῶν μόνον δέκα τρεῖς αἱ ἐξῆς ἀναγραφόμεναι εἰς τὸ Σύνταγματιον τοῦ Πατριάρχου Χρυσάνθου ἐηλ.δΚαστορίας, ὁ Πελαγονίας καὶ Περιλάσου, ὁ Ἐδέσσης ἤτοι Βοδενῶν, ὁ Κορυτσᾶς καὶ Σελασφέρου, ὁ Βελιγράδων καὶ Κανίνος, ὁ Τίθεριουπόλεως ἢ νῦν Στρώμνιτζα, ὁ Γρεβενῶν, αὐτοὶ Μητροπολίται καὶ οἱ ἀκόλουθοι Ἐπίσκοποι: ὁ Σισανίου, Μογλενῶν καὶ Μολεσχῶν, Πρεσπῶν καὶ Δεβρῶν, Κατσάδας, Κόρας καὶ Μύκρας. Κατὰ δὲ τὸ 1767, ὅτε καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν ἠνώθη μετὰ τῆς Μητρὸς Μ. Ἐκκλησίας, ὑπῆρχον Μητροπολίται καὶ Ἐπίσκοποι οἱ ἐξῆς: Καστορίας, Βοδενῶν, Μογλενῶν, Πρεσπῶν, Κόρας, Βελισσοῦ, Κορυτσᾶς, Στρωμνιτζης, Βελιγράδων, Γρεβενῶν καὶ Σισανίου, οἵτινες υπέγραψαν τὴν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον αἰτήσιν τῆς ἐνώσεως ὡς καὶ τὸν τόμον τῆς προσαρτήσεως αὐτῶν ².

Εἰς τὰς ἀναγραφὰς ταῦτα οὐδόλως ἀναφέρεται Μητρόπολις Φαναριοφερσάλων ὑπὸ τὸν Ἀχριδος, διότι οὐδέποτε ἔλαβε χώραν τοιαύτη ὑπετάγη, διότι ἡ Μητρόπολις Φαναριοφερσάλων μετὰ πενήτηκοντα τρία ἐν βλφ ἔτη, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχριδος ἠνώθη μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀναφαίνεται ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ δρίζοντι ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἀρχιεπισκοπῶν τῆς Φαναρίου καὶ τῶν Φερσάλων.

Πῶς ἕμως ὁ τόσον παρατηρητικὸς Ἅγιος Θεσσαλιώτιδος ἔφθασε νὰ γράφῃ ἐτι «ἀπὸ τοῦ 1767 ἀναφαίνεται ἡ Μητρόπολις «Φαναριοφερσάλων» ὑπαγομένη ὑπὸ τὴν Αὐτοκέφαλον Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχριδος; Ἀτυχῶς ὁ Σεβ. παρέσύρθη ἀπὸ μίαν ἀτυχῆ πληροφορίαν ἐνδὸς Ἐπισκοπικοῦ Καταλόγου τῶν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον Ἀρχιερέων τοῦ ἔτους 1855 3, ἐν τῷ ὅποιῳ, ὑπὸ τὸν τίτλον «οἱ ἀπὸ Ἀχριδος προστεθειμένοι Μητροπολίται», ἀναφέρεται ἐσφαλμένως μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὁ Φαναριοφερσάλων ὑπέριμος καὶ ἔξαρχος πάσης Φθίας, ἀλλ' ὡς εἶδομεν,

1. Byzantinische Zeitschrift Karl Krumbacher 1892. «Ὁρθοδοξία» ΚΠό-λεως ἔτος Γ σελ. 255.

2. Ἐκκλησ. Ἱστορία Μητροπολίτου Διδυμοτείου Φιλαρέτου Βαφειδου. Τόμ. Γ'. Μέρος Β'. σελ. 244. Σημείωσις.

3. Σύνταγμα Ἱερ. Κανόνων Ράλλη καὶ Ποτῆ 5 σελ. 520 καὶ ὑποσημείωσις.

R. Kittel, *Geschichte des Volkes Israel* 3 Bd. 2 Hälfte Stuttgart 1929.

Ἐν τῷ ΚΕ' τεύχει τῆς «Θεολογίας» ἔγραψα ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ Α' μέρους τοῦ Γ' τόμου τῆς ὑπὸ τοῦ R. Kittel συγγραφείσης Ἱστορίας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Καθῆκον ἐπιβεβλημένον μοι θεωρῶ νὰ χαράξω ἐνταῦθα μερικὰς γραμμὰς καὶ περὶ τοῦ Β' μέρους τοῦ Γ' τόμου. Γὰ καθῆκον δὲ τοῦτο παρίσταται μοι ἔτι ἐπιτακτικώτερον, καθ' ὅσον δὲν θὰ εὐρεθῶμεν πλέον εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν ν' ἀναγγείλωμεν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ βιβλιογραφικοῦ δελτίου τῆς «Θεολογίας» νεώτερον ἔργον τοῦ R. Kittel, διότι ὁ διαπρεπὴς οὗτος θεράπων τῆς ἐπιστήμης τῆς Π.Δ. εἶναι ἀπὸ τινῶν μνηῶν νεκρός. Τὸ ἀνωτέρω σημειωθὲν βιβλίον ὁμοῦ μετὰ τοῦ κατωτέρω σημειουμένου «Liber Iesariae» εἶναι τὰ δύο τελευταῖα ἔργα τοῦ ἐκλιπόντος, ἐκδοθέντα ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Ἡ τρίτος ἱστορία τοῦ Ἰσρ. λαοῦ εἶναι τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων τοῦ R. Kittel, ὥριμος καρπὸς τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Ὅτε ὁ R. Kittel προέβη εἰς τὴν α' ἔκδοσιν τοῦ Α' τόμου τῆς ἱστορίας ταύτης, εὐρίσκετο ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ παραγωγικότητος. Ἄλλ' ἐνῶ οἱ δύο πρῶτοι τόμοι κατ' ἐπανάληψιν ἐξεδόθησαν, τὴν ἔκδοσιν ὁμοῦ τοῦ Γ' τόμου ἀνέβαλλε μέχρι τοιοῦτου μάλιστα σημείου, ὥστε εἶχον ἀρχίσει νὰ γεννῶνται ἀμφιβολίαι, ἂν ὁ γέρον ἀλλ' ἀκάματος θεράπων τῆς ἐπιστήμης θὰ ἐπέξῃ νὰ ἴδῃ ἐκδιδόμενον ὀλόκληρον τὸ ἔργον αὐτοῦ. Τύχη ἀγαθὴ ἐπέξῃσε νὰ ἴδῃ ἐκδιδόμενον καὶ τὸν Γ' τόμον, ἐξικνούμενον μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἰσρ. λαοῦ τοῦ R. Kittel, ὡς ἡμῖν σήμερον αὕτη πρόκειται, δὲν εἶναι ἔργον νεανικόν, ἀλλὰ τὸ ἀποθησαύρισμα τῶν συμπερασμάτων μακρᾶς ἐνδελεχοῦς ἐρεῦνης, διὰ τοῦτο δὲ καὶ πολύτιμος.

Τὸ Β' μέρος τοῦ Γ' τόμου περιλαμβάνει τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπανόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας μέχρι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Καὶ ἡ περίοδος αὕτη παρουσιάζει εἰς τὸν ἱστοριοδίφην μεγάλα προβλήματα, ὧν πολλὰ μέχρι σήμερον παραμένουσιν ἄλυτα. Ἀκριβῶς τὰ εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀναφερόμενα βιβλία τῆς Π. Δ. ἀπὸ τῶν ὁποίων κυρίως ἀρνούμεθα τὰς εἰδήσεις ἡμῶν, εἶναι ἔλλιπῆ, παρουσιάζουσι δὲ τὰ μεγαλύτερα προβλήματα ἀπὸ ἀπόψεως συνθέσεως αὐτῶν καὶ ἱστορικότητος. Ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς λύσεως τῶν προβλημάτων τούτων ἔκδηλος εἶναι ἡ ὀξύνοια τοῦ σ., συνδυαζομένη μετὰ πολυμαθείας. Δὲν ἐπαναπαύεται ὁ σ. εἰς προχειροῦς λύσεις, οὐδὲ καλύπτει τὰ ἀναφανίσματα προβλήματα, ἀλλ' ἐκτυλίσσει αὐτὰ μετὰ σαφηνείας πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ ἀναγνώστου ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἐκτάσει ζητῶν ἔπειτα μετὰ σπανίας κριτικῆς δυνάμεως νὰ εἴρῃ τὴν ποθομένην λύσιν. Ἐἰ καὶ ἐνιαχοῦ ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ ἔχῃ διάφορον τοῦ σ. ἀντίληψιν, ὁμοῦ μετ' εὐχαριστήσεως παρακολουθεῖ αὐτόν, ζητοῦντα μετ' ἄκρας ἀντικειμενικότητος νὰ ἐξετάσῃ τὰ ζητήματα. Ἐκ τῶν γνωμῶν τοῦ σ. ἄξια σημειώσεως: Ἡ Πεντάτευχος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νεεμίου δὲν εἶχε λάβει ἀλόγη τὴν τελικὴν αὐτῆς μορφήν, ἣν προσέλαβε μετὰ τὸ 400 π. Χ. Τὸ σχίσμα τῶν Σαμαρειτῶν δὲν ἐγένετο, ὡς συνήθως ἐκλαμβάνεται, ἐπὶ τοῦ Νεεμίου, ἀλλὰ μετὰ τὸν Μ. Ἀλεξάνδρον. Ἐν τῇ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐποχῇ ὑπῆρχεν ἡμέρα πρὸς

καθαρισμὸν τοῦ ναοῦ, ἡ μεγάλη δὴμος ἐσθητὴ τῶν Kirpurim ἐν τῇ μοσφῇ, ὅφ' ἦν παρουσιαζεται ἐν Δευτ. 16 δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἔσδρα, ὡς, κατὰ R. Kittel, ἐκ Νεεμ. 8. ἐξάγεται. Ἡ περὶ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ διδασκαλία ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Ἡ ὁμοιότης τῶν Παροιμιῶν τοῦ Σολομῶντος πρὸς τὰς Αἰγυπτιακὰς τοῦ Amenem-ope προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ σχετικὸν ὕλικόν παρελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῶν Αἰγυπτίων. [Ἀντίθετον γνώμην ἰδὲ ἐν «Θεολογία» τεύχ. KB—KI' σ. 44—345]. Τὸ βιβλίον τοῦ καλουμένου Δευτεροζαχαρίου (Ζαχ. 9—14) ἐγράφη ἐπὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἡ χρονικὴ σειρά τῶν Ἔσδρα Νεεμία εἶναι Ἔσδρας—Νεεμίας καὶ οὐχὶ Νεεμίας—Ἔσδρας.

Αὔται εἶναι αἱ γνώμαι τοῦ σ. ἐπὶ τῶν πλέον ἐπιμάρχων σημείων, περὶ ὧν μακρὸν γίνεται λόγος, πλὴν ἐλαχίστων σημείων, ὧν θ' ἀνέμενέ τις ἐκτενε-στέρων ἀνάπτυξιν. Τοῦτο παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τὸ ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς χρονικῆς σειράς τῶν Ἔσδρα—Νεεμίου.

B. M. ΒΕΛΛΑΣ

R. Kittel Biblia Hebraica (Editio tertia) Liber Jesaiae Stuttgartiae 1929.

Ὅσοι εἶχον παρακολουθήσει τὰς ἐργασίας τοῦ P. Kahle ἐπὶ τῶν Μασωριτῶν εἶχον αἰσθανθῆ, ὅτι μετὰ τὰ συμπεράσματα τῶν ἐργασιῶν τούτων εἶδε ἡ Biblia Hebraica v' ἀναφανῆ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς νέαν ἔκδοσιν, στηριζομένη ἐπὶ τῶν νέων τούτων ἐργασιῶν, αἵτινες νέας γνώσεις προσεπόρισαν περὶ τῆς ἐργασίας τῶν Μασωριτῶν. Βαθεῖαν τὴν ἀνάγκην ταύτην αἰσθανόμενος καὶ ὁ ἐκδότης τῆς Biblia Hebraica R. Kittel ἀπεφάσισε πρὶν εἶτι ἐξαντηθῆ ἢ β' ἔκδοσις αὐτῆς νὰ προβῆ εἰς γ' τοιαύτην Πρὸς τοῦτο προσέλαβεν ὡς συνεργούς δεδοκιμασμένους ἐπιστήμονας, ὧν οἱ πλεῖστοι δὲν εἶχον λάβει μέρος εἰς τὴν προηγουμένην ἔκδοσιν. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγεται καὶ ὁ P. Kahle, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ R. Kittel ἀνέλαβε τὴν περαιτέρω ἔκδοσιν τοῦ ἔργου. Ἦδη ἐκ τῆς γ' ἔκδόσεως πρόκειται ἡμῖν τὸ κείμενον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαίου, ὅπερ ἐπεξεργάσθη ὁ R. Kittel.

Ἡ νέα ἔκδοσις διαφέρει ἐντελῶς τῆς προηγουμένης. Ἐνῶ μέχρι τοῦδε ἡ ἔκδοσις τοῦ Μασωριτικοῦ κειμένου ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει χειρογράφων τοῦ 13ου καὶ 14ου αἰ. μ.Χ., ἡ νέα ἔκδοσις τῆς Biblia Hebraica ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χειρογράφου B 19A τῆς Δημοσίας βιβλιοθήκης τῆς Πετροπολέως, ὅπερ ἐγράφη τὸ 1008 μ.Χ. Ὁ φιλοτεχνήσας τὸ χειρόγραφον τοῦτο κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μαρτυρίαν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν κείμενα γινόμενα ὑπὸ τοῦ Ahron ben Mosche ben Ascher, οὗτινος διασώζεται ἐν τῇ συναγωγῇ τοῦ Χαλεπίου χειρόγραφον τῆς Ἀγ. Γραφῆς μετὰ φωνηεντικῶν σημείων καὶ μασώρας γράφην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10ου αἰ. μ.χ. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ὡς καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Mosche ben Ascher, πατρὸς τοῦ Ahron ben Mosche ben Ascher, φιλοτεχνήθην τὸ 895 μ.Χ. χειρόγραφον τῶν προσφθῶν, σωζόμενον ἐν τῇ συναγωγῇ τοῦ Καίρου, παρουσιάζουσαν ἀνεπτυγμένον τὸ Τιβεριανὸν σύστημα τοῦ φωνηεντισμοῦ διότι κατάγονται ἐκ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ ἐργασία τῶν Μασωριτῶν εἶχε φθάσει τὴν ὑψίστην βαθμίδα αὐτῆς. Ἡ νέα ἔκδοσις τῆς Biblia Hebraica θέσασα ὡς βάσιν τὸ χειρόγραφον τῆς Πετροπολέως καὶ ἀντιβαλοῦσα αὐτὸ πρὸς τὸ λοιπὸν συσσωρευθὲν ὕλικόν κατέβαλε τὴν προση-

πάθειαν νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν μελετητὴν Μασωριτικὸν κείμενον, ὡς τοῦτο ἐπεξεργάσατο ὁ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς Μασωριτικῆς ἐργασίας ἕξασ Αἴθρον ben Mosche ben Ascher.

Νέον ἐπίσης ἐν τῇ νέᾳ ἐκδόσει εἶναι καὶ ἡ παρατιθεμένη Μασώρα, οὕτω δὲ πράγματι «διὰ πρώτην φοράν ἐπιτυγχάνεται ἐν ἐκτετυπωμένῃ Βίβλῳ ὅ,τι εἰς πάντα τὰ ἀρχαιότερα χειρόγραφα τῆς Βίβλου αὐτονόητον εἶναι, ὅτι δηλ. τὸ κείμενον τῆς Βίβλου καὶ ἡ Μασώρα πράγματι συνδέονται». Καὶ αἱ ἐν τέλει ἐκάστης σελίδος κριτικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὸ κείμενον δὲν εἶναι ἀπλῆ ἀνατύπωσις ἐκ τῆς προηγουμένης ἐκδόσεως, ἀλλ' ἐκλουίσθησαν κατὰ πολὺ. Οὕτω δικαίως ἐν ἀρχῇ τοῦ προλόγου ὁ ἐκδότης παρατηρεῖ ὅτι «ἡ Biblia Hebraica παρουσιάζεται ἐν τῇ 3ῃ ἐκδόσει ἐν ἐντελῶς νέᾳ μορφῇ».

Καὶ τὸ ἑξωτερικὸν τῆς νέας ἐκδόσεως εἶναι βελτιωμένον. Τὸ κείμενον εἶναι ἐκτετυπωμένον διὰ μεγαλυτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων, προσπάθεια δὲ κατεβλήθη ὅπως αἱ μικραὶ διαφοραὶ τῶν ὁμοιοσχημῶν γραμμάτων καταστῶσιν ἐν τῇ ἐκτυπώσει ἐναργέστεραι.

Οὕτω κατηρητισμένη ἡ Biblia Hebraica θεραπεύει σπουδαιοτάτην ἀνάγκην τῆς ἐπιστήμης, θὰ εἶναι δέ, ἕως διὰ μακρὸν χρόνον, τὸ κείμενον, ὅπερ ἀπαραιτήτως θὰ ἔχη πᾶς ἀσχολούμενος περὶ τὴν Π.Δ.

B. M. ΒΕΛΛΑΖ

Κ. Ἀμάντου, Σιναϊτικὰ Μνημεῖα. Παράρτημα τῶν «Ἑλληνικῶν» Ἐν Ἀθήναις 1928. Ὁ Καθηγητὴς κ. Ἀμαντος, εὐτυχήσας νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Μοῦνην τοῦ Ὄρους Σινᾶ ἠρεύνησε τὴν πλουσίαν αὐτῆς Βιβλιοθήκην, συνεκέντρωσε δὲ ἱκανὰ ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἐν τῷ ἀνωτέρῳ τεύχει διαφωτίζοντα τὴν ἱστορίαν τοῦ Σινᾶ καὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας, καταστήσας οὕτω τὴν ἔκδοσιν ταύτην πολυτιμοτάτην ἀπὸ πάσης ἐπόψεως διὰ τὴν ἱστορίαν ταύτην. Ἀλλὰ ταῦτοχρόνως παρέθηκεν ἐν τῷ τεύχει πλεῖστα ἕτερα ἔγγραφα, ἐπιγραφὰς ἐπὶ εἰκόνας καὶ σημειώματα διασαφηνίζοντα πλεῖστα ζητήματα. Τελευταῖα τινὰ ἔγγραφα δημοσιεύμενα εἶναι χρήσιμα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ. X.

Α. Ξυγοπούλου, Τὰ Βυζαντινὰ καὶ τουρκικὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν τῷ Εὐρετηρίῳ τῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος, ἐπιμελεία Α. Κουρουνηώτη καὶ Γ. Α. Σωτηρίου. Τεύχος Β'. Ἐν Ἀθήναις 1929. Ἐξετάζονται ἐπιστημονικῶς, Οἱ διασωθέντες Βυζ. ναοὶ (Βασιλικοί, Σταυροειδεῖς ναοὶ μετὰ τροῦλλον, σταυροειδεῖς ναοὶ μετὰ χορῶν, ὀκτάγωνοι, σταυρεπίστεγοι) Βυζ. ναοὶ κατεδαφισθέντες, παραμορφωθέντες δι' ἐπισκευῶν, ναοὶ τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, ναοὶ ἐν σπηλαίοις, ἠρειπωμένοι, ναοὶ ἐκ βάρθρων κτισθέντες ἐπὶ παλαιῶν καὶ ναοὶ κατεδαφισθέντες, τέλος τὰ σωζόμενα Τουρκικὰ μνημεῖα, τὰ ἠρειπωμένα καὶ κατεστραμμένα.

Δημ. Σίμων Μπαλάνου, Σπυριδῶν Λάμπρος (1851-1919) Ἐν Ἰωαννίνοις (Ἀνατύπωσις ἐκ τῶν Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν) 1929. Λαμπρὰ ἔκθεσις περὶ τοῦ μεγάλου ἀληθῶς ἐπιστήμονος, ἀπὸ πάσης καθόλου ἐπόψεως, καὶ ζωηροτάτη παράστασις τῆς καθόλου αὐτοῦ δράσεως, ἰδίᾳ δὲ τῆς συγγραφικῆς.

Τρύφωνος Ε. Ἐδαγγελίδου, Ἐκκλησία Ρόδου (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν) Ἐν Ἀθήναις 1929. Ὁ σ. μετὰ

πολλῆς ἐπιμελείας συνεκέντρωσε τὰς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας Ρόδου ἀγελιακὰς εἰδήσεις, παρέθηκε δὲ καὶ κατάλογον τῶν Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν Ρόδου.

Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche, herausgegeben von H. Lietzmann. Ἐξεδόθη τὸ α' καὶ β' τεῦχος τοῦ 28 τόμου (1929) ἐν οἷς περιέχονται πρὸς τοὺς ἄλλοις μελετήματα τῶν De Bruyne (περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰερωνύμου πρὸς Sunnía καὶ Fretela ἐπὶ τοῦ ψαλτηρίου), J. Jeremias (περὶ τοῦ «ἄνθρωποι εὐδοκίας» Λουκ. β' 14), M. Zepf (περὶ τῆς χρονολογίας τῶν ἀντιδυναστικῶν συγγραμμάτων τοῦ Αὐγουστίνου), W. Michaelis (περὶ τῶν ποιμαντικῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου ἐν συναφείᾳ μετὰ στατιστικῆς τῶν λέξεων), Williger (περὶ τῆς οἰκονομίας τῶν ἐξομολογήσεων τοῦ Αὐγουστίνου), E. v. Dobschütz (περὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ πρωτογόνῳ χριστιανισμῷ), Windisch (περὶ τοῦ προβλήματος τοῦ νηλιοβασιτισμοῦ ἐν τῷ πρωτογόνῳ χριστιανισμῷ), L. Schmid (περὶ τῆς συνθέσεως τῆς ἐν Σαμαρείᾳ σκηνῆς Ἰω. δ' 1—42) κ. ἄ., ὡς καὶ σημειώματα βιβλιογραφικὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ.

Π. I. M.

Theologische Blätter. Ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ τεῦχος τοῦ Νοεμβρίου 1929 (ὑπ' ἀριθ. 11) ἀφιερῶται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Νόβισαδ τῆς Σεββίας συνδιασκέψεως ἀνατολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων θεολόγων καὶ εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐν αὐτῷ πεπραγμένων (3—10 Αὐγούστου 1929). Συντάκτης τῆς ἐμπεριστατωμένης ταύτης ἐκθέσεως εἶναι αὐτὸς ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν λόγῳ ἐγκρίτου περιοδικοῦ K. L. Schmidt, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης, ὅστις εἶχε συμμετάσχει τῆς εἰρημένης συνδιασκέψεως καὶ ἐτήρει τὰ πρακτικὰ αὐτῆς.

Π. I. M.

Sonntagspredigten ὑπὸ Oskar Bruhn, ἔκδ. Hinrichs'sche Buchhandlung, Leipzig.

Ὁ συγγραφεὺς ὑπῆρξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη αἰχμάλωτος ὡς ἱερεὺς τῶν αἰχμαλώτων Γερμ. στρατιωτῶν ἐν Σιβηρίᾳ· τὰ κηρύγματά του εἶναι πολὺ παρηγορητικά, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἱσταται ὁ Σταυρὸς, ὡς σύμβολον τῆς παρηγορίας καὶ χάριτος.

Fürsorge und Seelsorge ὑπὸ Ulrich, ἔκδ. Warneck, Berlin.

Τὸ σπουδαίον τοῦτο πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει ἰδίᾳ τοὺς πνευματικούς, λύεται μετὰ πολλῆς σαφηνείας, δεξιότητος καὶ πολυπειρίας.

Krankheit und Sünde ὑπὸ Dr Kayser, ἔκδ. Maas, Bamberg.

Ὁ συγγραφεὺς λατρεὺς ὑποστηρίζει πειστικῶς, ὅτι πᾶσα ἐν γένει ἀσθένεια ἔχει τὴν ῥίζαν αὐτῆς ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ· ἕνεκα τούτου ὀφείλει ὁ ἀσθενῶν νὰ προσφύγῃ καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ εἰςπροσευχὰς πρὸς τελείαν ἰασίν του.

Die sexuelle Frage in der Seelsorge ὑπὸ Hünlich, ἔκδ. Ungelenk, Dresden.

Ἡ μελέτη τοῦ ἔργου τούτου, γεγραμμένου μετὰ πολλῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ ἐπιστημονικότητος, ἐπιχύνει σωτήριον φῶς ἐπ' ἐκείνους, οἵτινες πραγματικῶς ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ μέλλον τῆς πασχούσης νεότητος, ἰδίᾳ ἐπὶ τοὺς γονεῖς, διδασκάλους, παιδαγωγούς καὶ πνευματικούς.

Bolschewismus und Christentum, ὑπὸ Schubert, ἔκδ. Wichern, Riga.

Ὁ συγγραφεὺς ὁ ἴδιος ἐπέζησεν ἀρκούντως τὰ δεινὰ τοῦ Μπολσεβισμού καὶ ἐπομένως τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένα ἐρείδονται ἐπὶ τῆς πραγματικότητος· ὁ ἱεροκῆρυξ ἔχει πολλὰ νὰ ὠφελῆθῃ ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου κατὰ τὰ σχετικὰ κηρύγματά του περὶ τοιούτων σχολιῶν τάσεων.

Worte Jesu ὑπὸ Herz. ἔκδ. Vandenhoeck, Leipzig.

Ὁ σχολιὸς τοῦ πονηματίου τούτου εἶναι νὰ ἐξεγείρῃ παρὰ τῶ ἀναγνώστη τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον αὐτοῦ πρὸς τακτικὴν ἀνάγκην τῆς ἱ. Βίβλου.

Unsere Bibel, die Lebensquelle der Heiligen Schrift, ὑπὸ Dr Peters. ἔκδ. Bonifacius, Paderborn.

Ὁ συγγραφεὺς, γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἔργων του, μετὰ πολλῆς σαφηνείας καὶ ἐπιστημονικότητος ἐξαναοίγει τὸ διδακτικὸν περιεχόμενον τῆς ἱ. Βίβλου καὶ εἰς τὸν πλέον ἀπαιτητικὸν ἀναγνώστην. Τὰ δὲ κεφάλαια. «*ἡ Βίβλος ἐν τῷ κηρύγματι*» καὶ «*ἡ Βίβλος ἐν τῇ Κατηχήσει*» παρέχουσιν ἀφθονον ὕλικόν καὶ διὰ τὰ κηρύγματα τοῦ ἱεροκῆρυκος.

Hört sein Gericht ὑπὸ Herzog, ἔκδ. Schöningh, Paderborn.

Τὸ ἔργον εἶναι σχέδια κηρυγμάτων, λίαν ἐπιμελῶς ἐξεργασμένα, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προφητείας Μιχαίου· ἐνεκα δὲ τούτου ταῦτα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἔξοχον βοήθημα εἰς τὸν κηρύττοντα.

Des Erlösers letzte Stunden ὑπὸ Obweger, ἔκδ. Styria, Graz.

Εἶναι ἐξ ὡραῖα κηρύγματα εἰς τὴν Τεσσαρακοστὴν καὶ τὴν Μ. Παρασκευὴν, πλήρη δυνάμεως καὶ θαυμαστῆς ἐκλυσικότητος.

In m. Grosstadt—Gefängnis von einem Strafanstaltspfarrer. ἔκδ. Johannesbund, Senterdorf a. Rh.

Τὸ πονημάτιον, γεγραμμένον ἐπὶ τῇ βάσει πολλῆς γνώσεως καὶ πείρας ἐνὸς ἱερέως τῶν φυλακῶν, εἶναι λίαν χρήσιμον ἰδίᾳ εἰς τοὺς ἱερεῖς τῶν φυλακῶν.

Keine Angst vor Gott ὑπὸ Bierbaum. ἔκδ. Franziscus, Werl i. W.

Εἶναι ἐν παραμυθητικὸν βιβλίον, γεγραμμένον μετὰ πολλῆς εὐσεβείας, βασιμότητος καὶ χάριτος διὰ τοὺς ὀλιγοπίστους καὶ τρέμοντας πρὸ ἐκάστοτε ἐμφανιζομένης δυσχερείας καὶ συμφορᾶς.

Religion und Leben ὑπὸ Dr Railemacher. ἔκδ. Herder, Freiburg i. Br.

Ὁ συγγραφεὺς λίαν ἐπιδειξίως καὶ θετικῶς δεικνύει, ὅτι ἡ κυρία αἰτία πάσης «*κρίσεως*» ἐν τῇ ἐποχῇ ἡμῶν εἶναι ὁ ἀπερισκεπτός χωρισμὸς τοῦ βίου ἀπὸ τῆς θρησκείας· ἐντεῦθεν ἡ ὁρθὴ λύσις πάσης τοιαύτης κρίσεως βασίζεται ἐπὶ τῆς αὐθιγῆς ἐνώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Religions geschichtliche Methode und Theologie ὑπὸ Heigl. ἔκδ. Aschenlorfer, Münster i. W.

Ὁ Heigl πραγματεύεται τὸ σπουδαῖον τοῦτο πρόβλημα μετὰ τῆς σαφηνείας, θετικότητος καὶ ἐμβριθείας καὶ ὑποδεικνύει εἰς τὸν Θεολόγον τὴν

~~ὄρθην θεολογικὴν μέθοδον, ὅπως βασιμῶς κατανοήσῃ καὶ κρίνῃ τὴν ἱστορίαν τῆς Χριστιανικῆς θεολογίας~~

Ὁ συγγραφεὺς, μεθ' ὅλης τῆς σοβαρότητος ἐνὸς βιβλίου ἐρευνητοῦ τῶν ἁγίων Γραφῶν προχωρεῖ πρὸς τὸ ἱερὸν καὶ δυσχερὲς καθήκον αὐτοῦ· σχεδὸν δὲ ἐκάστη πρότασις παρουσιάζει, ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶναι κύριος τοῦ ὅλικου καὶ τῶν προβαλλομένων ἐρωτημάτων.

Das Frömmigkeitsideal der Propheten ὑπὸ Sters, αὐτόθι.

Τὸ πονημάτιον τοῦτο οὐ μόνον εἶναι καθαρῶς ἐπιστημονικὴ ἐργασία, ἀλλὰ καὶ λίαν πρακτικὴ καὶ πρὸς ἀτομικὴν ἐπινοδομήσιν καὶ πρὸς οὐλητικὴν ἐκμετάλλευσιν.

Das Leben Jesu nach den vier Evangelien ὑπὸ Sickenberger, αὐτόθι.

Λειψία, τῆ 14 Φεβρουαρίου 1930.

Ἀρχιμ. ΘΕΟΛΟΓΟΣ Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

Ἐπαγορεύσεις

Ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει τῆς Θεολογίας (τόμος 7ος σελ. 372) βιβλιογραφούντες τὸ ἐξάιρετον πόνημα τοῦ Ἐλλογίμου κ. Στ. Θωμοπούλου περὶ τοῦ Μεγ. Δέκτων Γρηγορίου ἀνεγράφομεν ὅτι Μονὴ Ρακίτσης 4 ὥρας μακρὰν τῶν Καλαμῶν ὡς ἀναγράφει ὁ κ. Θωμόπουλος δὲν ὑπάρχει. Ἡ Μονὴ αὕτη ὡς ἐπληροφορήθημεν διαλελυμένη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπάρχει ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεγαλοπόλεως ἧτις συνορεύει μὲ τὴν Ἐπαρχίαν Καλαμῶν.

† Θ. κ. Φ. Ι.